

Septimiu Chelcea

EMOȚIILE SOCIALE

Despre rușine, vinovăție, regret și dezamăgire

Copyright © Septimiu Chelcea

Copyright © TRITONIC 2020 pentru ediția prezentă.

Toate drepturile rezervate, inclusiv dreptul de a reproduce fragmente din carte.
TRITONIC

Str. Coacăzelor nr. 5, București

e-mail: editura@tritonice.ro

www.tritonice.ro

Tritonic București apare la poziția 18 în lista cu Edituri de prestigiu recunoscut în domeniul științelor sociale (lista A2) (CNATDCU):
http://www.cnatdcu.ro/wp-content/uploads/2011/11/A2_Panel41.xls

Coperta: Alexandra Bardan, ilustrația: Tiberiu Chelcea

DTP: Ioan Dorel Radu

Editor: Bogdan Hrib

Comanda nr. SOC1/ 2020

Bun de tipar: iunie 2020

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

Chelcea, Septimiu

Emoțiile sociale : despre rușine, vinovăție, regret și dezamăgire /

Septimiu Chelcea. - București : Tritonic Books, 2020

Conține bibliografie

ISBN 978-606-749-491-4

159.9

Tipărit în România

Orice reproducere, totală sau parțială, a acestei lucrări, fără acordul scris al editorului, este strict interzisă și se pedepsește conform Legii dreptului de autor.

SEPTIMIU CHELCEA

EMOȚIILE SOCIALE

Despre rușine, vinovăție, regret și dezamăgire

t...
TRITONIC

Editura Tritonic

Adinei, cel dintâi critic al scrierilor mele.

CUPRINS

INTRODUCERE	7
1. EMOȚIILE: REPERE TEORETICE	11
Ce sunt emoțiile?	13
Elementele structurale ale emoțiilor	16
Psihofiziologia creierului și emoțiile	18
Emoțiile și cogniția	24
Emoțiile: învățarea lor în procesele de socializare	28
Clasificarea emoțiilor	54
Emoții primare <i>versus</i> emoții secundare	58
Emoții pozitive <i>versus</i> emoții negative	76
Emoții cu specific cultural și emoții cognitive	79
Emoțiile auto-reflexive	82
Teorii ale emoțiilor	86
Teorii psihofiziologice	86
Teorii sociologice	95
Emoțiile – o construcție socială	129
2. RUȘINEA – EMOȚIE SOCIALĂ PRIMORDIALĂ	139
Rușine <i>versus</i> vinovăție: două etichete sau două emoții?	139
Interacțiunile sociale: emergența rușinii și vinovăției	147
Tipologia rușinii	155
Rușinea: relațiile cu alte emoții	165

3. VINOVAȚIA – EMOȚIE MORALĂ ȘI LIANT SOCIAL	171
Vinovăția – repere teoretice	173
Ce fel de emoție este vinovăția?	175
Vinovăția colectivă	185
Vinovăția vicariantă <i>versus</i> rușinea vicariantă	188
4. REGRETUL ȘI DEZAMĂGIREA – EMOȚII SOCIALE	
CONTRAFACUALE	195
Regretul: repere teoretice	196
Tipologia regretelor	198
Regret <i>versus</i> dezamăgire	209
ÎNCHEIERE	215
NOTE	221
BIBLIOGRAFIE	227

INTRODUCERE

Cuvântul „emoție” are o vârstă apreciabilă, dar termenul de „sociologie a emoțiilor” a apărut relativ recent. Profesorul de psihologie de la Universitatea din Amsterdam Nico H. Frijda, o autoritate în domeniul studierii emoțiilor, precizează în *Handboock of Emotions* că pentru prima dată cuvântul „emoție” cu înțelesul lui de azi a fost folosit de René Descartes în 1649 (Frijda, 1993/2008, p. 68). Iată: în *Les passions de l'ame*, analizând definițiile iubirii și urii, filozoful renescentist René Descartes ajunge la concluzia că „Iubirea este o emoție a sufletului provocată de mișcarea impulsurilor, care îi incită să se alăture de bunăvoie obiectelor care îi par prielnice. Spun că emoțiile sunt cauzate de impulsuri pentru a deosebi iubirea de ură” (Descartes, 1649/f.a., p. 46). Alăturarea cuvântului „sociologie” celui de „emoție” s-a produs târziu. Din investigația bibliografică proprie, sintagma „sociologia emoțiilor” apare pentru prima dată în 1975, în studiul profesoarei Arlie R. Hochschild „The sociology of feeling and emotion: Selected possibilities” (Hochschild, 1975, p. 280).

De ce au intrat atât de târziu emoțiile în atenția cercetării sociologice? Pentru că mult timp sociologii au considerat ca fiind ciudat cuplul „emoție-sociologie” (Turner, Stets, 2005). Pornind de la lucrarea *Emotion, Social Theory, and Social Structure. A Macrosociological Approach* (2001) a profesorului de sociologie Jack M. Barbalet de la Universitatea de Vest Sidney, profesorul Gabriel Jderu de la

rolul și consecințele pentru individ și pentru societate ale rușinii și vinovăției, precum și ale regretului și dezamăgirii. Voi prezenta teoriile și cercetările psihosociologice despre cele patru emoții autoreflexive și voi face trimitere *sine ira et studio* la unele situații sociale și acțiuni ale persoanelor publice și ale personajelor politice de după evenimentele din Decembrie '89 din țara noastră. Fac acest lucru numai pentru a exemplifica, nu pentru a condamna sau scuza pe cineva. Istoria se va pronunța.

„Fericirea este vocația omului”. Sper că, după ce se vor elibera de tirania pandemiei COVID-19, oamenii își vor aduce aminte mai des acest aforism al teologului și activistului politic francez Henri Lacordaire (1802 – 1861) și vor trăi mai intens emoțiile sociale pozitive, nu pe cele negative.

2 mai 2020

Majoritatea sentimentelor sunt de origine socială.

Vasile Pavelcu (1936)

Emotions really are social.

Ralph Adolphs (2000)

1. EMOȚIILE: REPERE TEORETICE

Cel care va deveni figura emblematică a psihosociologiei ieșene și românești, profesorul Vasile Pavelcu (1900 – 1991), publica în *Analele de Psihologie* (1936) studiul „Funcția afectivității”, în care arăta că „lumea valorilor nu există pentru cineva care a pierdut sentimentele, după cum lumea culorilor nu există pentru un orb din naștere, [...] iar cunoașterea altora [...] este un act prin excelență afectiv” (Pavelcu, 1936/1999, p. 172). Cu câteva decenii înainte ca sociologia emoțiilor să se afirme pe plan internațional ca direcție de cercetare teoretică și aplicativă, un psiholog român a arătat rolul social al emoțiilor.

În bine cunoscuta lucrare pe plan internațional *Pattern and Growth in Personality* (1961), tradusă în limba română sub titlul *Structura și dezvoltarea personalității* (1981), Gordon W. Allport (1897 – 1967), un clasic al psihologiei sociale, atrăgea atenția asupra faptului că, din punct de vedere lingvistic, „Motiv și emoție au aceeași rădăcină latină (*movere* – a mișca). Emoțiile ne mișcă; la fel și motivele. [...] Emoția este cel mai bine definită ca o condiție activată a organismului. Unele emoții sunt specifice unei trebuințe actuale: durere, foame, teamă, dorință sexuală; altele sunt mai penetrante și mai de durată: anxietate, depresie, sensibilitate, venerație. Oricare ar fi tonalitatea

sau durata lor, emoțiile pot fi considerate ca un semnal că lucrurile nu merg bine cu noi, sau ca o asigurare că totul este în ordine. Adesea, ele sunt tonice, ajută individul să obțină cele necesare pentru supraviețuirea fizică și pentru protecția și dezvoltarea ulterioară a personalității sale” (Allport, 1961/1981, p. 204). Recunoaștem în cele spuse de Gordon W. Allport funcția de adaptare a emoțiilor despre care vorbesc pe toate meridianele psihologiei contemporani.

În 1991, profesorul Richard S. Lazarus (1922 – 2002), unul dintre cei mai influenți psihologi americani, care a studiat printre primii emoțiile din perspectiva relației emoțiilor cu cogniția, a publicat *Emotion and Adaptation*, o carte de teorie a emoțiilor, tradusă în limba română cu titlul *Emoție și adaptare. O abordare cognitivă a proceselor afective*, în care își exprimă convingerea că „emoția nu poate fi separată de cogniție, motivație, adaptare, respectiv de activitatea fiziologică. Când reacționăm printr-o emoție, în special dacă aceasta este intensă, întreg organismul tinde să participe la generarea emoției – atenția, gândirea, nevoile și dorințele noastre. Răspunsul emoțional ne semnalează faptul că este implicată fie o valoare, fie un scop important, a cărui realizare este periclitată, incertă sau progresează. Pe baza răspunsului emoțional putem învăța mult despre ceea ce un individ urmărește să obțină din experiența avută cu mediul său de viață în general, felul cum se vede pe sine și lumea înconjurătoare, precum și felul cum face față lezărilor, pericolelor sau provocărilor mediului. Niciun alt concept din psihologie nu are o relevanță atât de mare precum emoția pentru modul în care individul se raportează la viață în general sau la condițiile specifice mediilor fizic și social” (Lazarus, 1991/2011, p. 25). În lucrarea de față, voi urma perspectiva deschisă de Richard S. Lazarus, fost profesor la Universitatea Berkeley din California.

Ce sunt emoțiile?

De cele mai multe ori, în literatura anglo-americană termenul „*emotion*” (provenit din limba latină *emovere*) este utilizat ca un concept-umbrelă, intrinsec *fuzzy*¹, echivalent semantic cu cele de „*feeling*” și de „*affect*” (Hochschild, 1979; Kemper, 1981 ș.a.). Sunt însă și autori reputați care cer utilizarea mai selectivă a conceptelor din domeniu (Damasio, 1994/2005; Ekman, Davidson, 1995; Thoits, 1989 ș.a.). În acest sens, în lucrările de specialitate în limba engleză se face distincție între „*emotion*” și „*sentiment*” sau între „*emotion episode*” (stare psihică de scurtă durată, pe care indivizii o conștientizează și despre care pot relata, având durata de la 0,5 până la 4 secunde), „*mood*” (stare psihică ce poate dura ore, zile sau săptămâni, emoție cu intensitate scăzută), „*emotional disorders*” (sindrom psihiatric: depresie, manie, anxietate etc.) și „*dispositions*” (ca trăsături de personalitate, ca tendințe spre o anumită emoție, ce rămân relativ constante de-a lungul vieții). Profesorul Dylan Evans spune: „Cuvântul *sentiment* trece prin vremuri grele. Abia dacă este folosit astăzi, iar ruda sa *sentimental* are conotații negative. Acum două secole și jumătate, către sfârșitul Iluminismului, lucrurile stăteau cu totul altfel. Pe atunci, *sentiment* însemna cam ceea ce înseamnă astăzi *emoție*” (Evans, 2003/2005, xi).

În ce mă privește, folosesc termenul de „emoție” ca termen umbrelă pentru ansamblul proceselor și stărilor afective, în sensul consacrat în literatura de specialitate pe plan internațional și în lucrările recente ale autorilor români (Boncu, Nastas, 2015; Gavreliuc, 2019; Iluț, 2009; Jderu, 2012; Rujoiu, 2012).

Voi începe discuția pornind de la definițiile incluse în două prestigioase enciclopedii de psihologie socială.

În *The Blackwell Encyclopedia of Social Psychology* editată de Antony S. R. Manstead și Miles Hewstone, profesorul de psihologie Gerrod W. Parrott de la Universitatea Georgetown precizează: „Emoțiile sunt reacții la evenimentele semnificative pentru persoane, incluzând reacții fiziologice, comportamentale, cognitive și experiențe subiective de plăcere sau neplăcere” (Parrott, 1995/1996, p. 198). De reținut structura emoțiilor și faptul că nu orice stimul exterior generează emoții, ci numai cei semnificativi. În *Encyclopedia of social psychology* editată de Roy F. Baumeister și Kathleen D. Vohs, emoțiile sunt definite ca „stări psihologice ce cuprind gânduri și simțăminte, schimbări fiziologice, comportamente expresive și inclinații de a acționa. Combinația acestor elemente variază de la o emoție la alta, emoțiile putând să fie sau să nu fieacompaniate de comportamente deschise. Acest complex de stări și comportamente este declanșat de evenimente momentane sau amintite” (Manstead, 2007, p. 285). Sunt cuprinse în definiția propusă de profesorul de psihologie socială Antony S. R. Manstead de la Universitatea Cardiff atât elementele structurale ale emoțiilor, cât și factorii care determină apariția lor: evenimentele trăite în prezent, cât și evenimentele din trecut, care sunt rechemate conștient sau automat în memorie.

Firește, nu există doar aceste două definiții ale emoțiilor, ci mult mai multe: în 1973, Edmund Fantino a selectat o listă de 11 definiții; în 1980, Robert Plutchik a listat 28; în 1981, Paul R. Kleinginna și Anne M. Kleinginna au inventariat 92 de definiții, pe care le-au catalogat în 11 categorii (P. R. Kleinginna, A. M. Kleinginna, 1981, p. 346). Cu siguranță numărul definițiilor s-a multiplicat, ca și numărul tipurilor de emoții identificate. În lista profesorului de psihologie, educație și computer science de la Universitatea Nord Vest (SUA) Andrew Orotny figurau 22 de tipuri de

emoții: bucurie, distres, fericit pentru, compătimire, bucurie răutăcioasă, resentiment, speranță, frică, satisfacție, alinare, temeri confirmate, dezamăgire, mândrie, rușine, admirație, reproș, a mulțumi cuiva, căință, recunoștință, furie, iubire, aversiune pentru cineva (Ortony, 1987, p. 290). În afara celor șase emoții de bază (bucurie, dezgust, frică, furie, surpriză, tristețe), profesorii Ștefan Boncu și Dorin Nastas din Departamentul de psihologie de la Universitatea „Al. I. Cuza” din Iași au inclus în volumul pe care l-au coordonat 22 de emoții complexe: admirația, anxietatea, bucuria malițioasă, compasiunea, dezamăgirea, dezgustul, disprețul, doliul, dragostea, evlavie morală, fericirea, gelozia, invidia, jena, mândria, nostalgia, plictiseala, recunoștința, regretul, rușinea, smerenia, vinovăția (Boncu, Nastas, 2015). În total, ar fi vorba despre 28 de emoții distincte. În volumul *Emoțiile complexe* coordonat de cei doi profesori ieșeni au rămas neabordate emoții frecvent întâlnite: de exemplu, surpriza, timiditatea, singurătatea, compasiunea, dezamăgirea, indignarea, stupefacția ș.a. În realitate, fiecare dintre noi experimentăm (simțim, resimțim, trăim) o gamă mult mai mare de emoții pentru care nu găsim cuvinte să le denumim. Cum să numim cu un singur cuvânt, spre exemplu, o emoție rezultată din mixarea emoțiilor de mândrie + frică + recunoștință + smerenie, cu diferite tonalități și intensități ale ingredientelor? Pe de altă parte, se întâmplă ca unul și același cuvânt să aibă denotat emoții diferite. Spre exemplu, umilința. A te simți umilit, a umili pe cineva, a fi o persoană umilită – sunt stări afective, emoții care nu pot fi confundate.

De ce nu s-a ajuns încă la o definiție a emoției deplin acceptată de cercetătorii de pe mapamond? Două explicații mi se par lămuritoare: a) Emoțiile au fost abordate din diferite perspective: „cea individuală, a observatorului, perspectiva socială și cea aparținând biologiei speciilor”

(Lazarus, 1991/2011, p. 36); b) Emoțiile au fost studiate în cadrul unor concepții diferite, precum behaviorismul, psihanaliza, construcționismul, interacționismul, cognitivismul, fenomenologia sau pozitivismul (Paperman, 1995, p. 7).

Elementele structurale ale emoțiilor

Se impun câteva precizări conceptuale în legătură cu emoțiile și cu teoriile explicative ale acestui fenomen. În *A Dictionary of Psychology*, James Drever (1873 – 1951), fost profesor de psihologie la Universitatea din Edinburgh și președinte al Asociației Britanice de Psihologie (1835 – 1838), ia în considerare trei componente ale emoțiilor: a) Tendința spre un anumit tip de acțiuni (de exemplu, a îmbrățișa persoana iubită); b) Tiparul schimbărilor fiziologice (de exemplu, creșterea tensiunii arteriale, accelerarea pulsului, îmbujorare sau paloare etc.); c) Evaluarea, care presupune un raționament (Drever, 1952, pp.86–87). În alți termeni, dar rămânând la aceleași trei componente, profesorul de psihologie Lester A. Lefton de la Universitatea de Stat Kent (Ohio, SUA), o somitate în lumea academică americană, consideră că emoțiile constituie „un răspuns subiectiv, acompaniat în mod obișnuit de schimbări fiziologice, care este interpretat de către indivizi, care pregătește indivizii spre anumite acțiuni și care este asociat cu schimbarea comportamentală” (Lefton, 1991, p. 408). Această conceptualizare scoate în prim-plan elementele structurale ale emoțiilor.

Se acceptă, în general, că emoțiile se compun din trei elemente: trăirea subiectivă, răspunsul fiziologic și

comportamentul persoanei. Pentru că trăirea subiectivă este dificil de măsurat, cei mai mulți psihologi și-au centrat cercetările asupra emoțiilor pe răspunsurile fiziologice și pe schimbările comportamentale. S-au luat în considerare:

- 1) Stimulii emoționali, evenimentele care generează plăcere sau neplăcere.
- 2) Receptorii emoțiilor, mecanismele cerebrale (sistemul nervos central responsabil de procesarea răspunsurilor emoționale).
- 3) Stările emoționale (schimbările din activitatea neurală, biochimică și fiziologică).
- 4) Expresiile emoțiilor (schimbările observabile și măsurabile ale organismului prin care ceilalți sunt informați despre stările emoționale).
- 5) Trăirile subiective determinate de factorii cognitivi și sociali, care reprezintă interpretarea și evaluarea dată de indivizii reacțiilor emoționale (Lefton, 1991, p. 410).

În perspectiva psihologiei evoluționiste, Randolph M. Nesse, profesor la Universitatea Michigan, teoretizează că „emoțiile sunt modalități specializate de operare formate prin selecția naturală de ajustare a parametrilor fiziologici, psihologici și comportamentali ai organismului, în sensul creșterii capacității lui și al tendinței de a răspunde adaptativ amenințărilor și oportunităților caracteristice situațiilor specifice” (Nesse, 1990, p. 268). Astfel, se subliniază funcția emoțiilor (de adaptare) și baza lor biologică (selecția naturală). Emoțiile sunt strâns legate de motivație. Numeroase tratate de psihologie analizează emoțiile în același capitol cu motivația. Există și excepții, și anume tratate de psihologie în care emoțiile sunt analizate în capitole distincte.

Deși emoțiile pregătesc acțiunea, ca și motivația, ele se deosebesc de motivație – așa cum remarcă profesorul Ross Buck din Departamentul de științele comunicării al Universității Connecticut – prin trei componente: a) Emoțiile implică simțăminte (*feelings*) ca furia, frica și

bucuria; b) Sunt asociate cu comportamente expresive, precum zâmbetul sau plânsul; c) Emoțiile sunt asociate cu răspunsuri fiziologice periferice, precum schimbarea bătailor inimii sau transpirația (Buck, 1988, p. 9). Emoțiile și motivația se presupun reciproc. În această caz, profesorul de psihologie de la Universitatea din California (Berkeley) Richard S. Lazarus, reputat cercetător al relației dintre gândire, emoție și motivație, și-a pus cu îndreptărire întrebarea dacă suntem motivați pentru că trăim o emoție în legătură cu ceva sau avem o anumită emoție deoarece suntem motivați pentru atingerea unui scop (Lazarus, 1991). Din perspectiva psihologiei evoluționiste, emoțiile susțin motivația, fiind din acest punct de vedere ulterioare apariției motivelor. În ce mă privește, păstrez distincția dintre emoții și motivații.

Psihofiziologia creierului și emoțiile

Anatomia și fiziologia creierului nu fac obiectul acestei cărți, dar câteva noțiuni de bază cred că ajută la înțelegerea emoțiilor. Le recomand celor interesați să aprofundeze cunoștințele în acest domeniu lucrarea *Handbook of Emotion Regulation* de James J. Gross (2007). Descoperirile științifice datorate utilizării tehnicilor de scanare cerebrală (PET – *Positron Emission Tomography* – și FMRI – *Functional Magnetic Resonance Imaging*) au probat rolul amigdalei (structură neuronală aflată în ambele emisfere cerebrale, element important al sistemului limbic) și al cortexului orbito-frontal din zona orbiculară a lobului cerebral frontal în producerea emoțiilor. (Fig. 1.1)

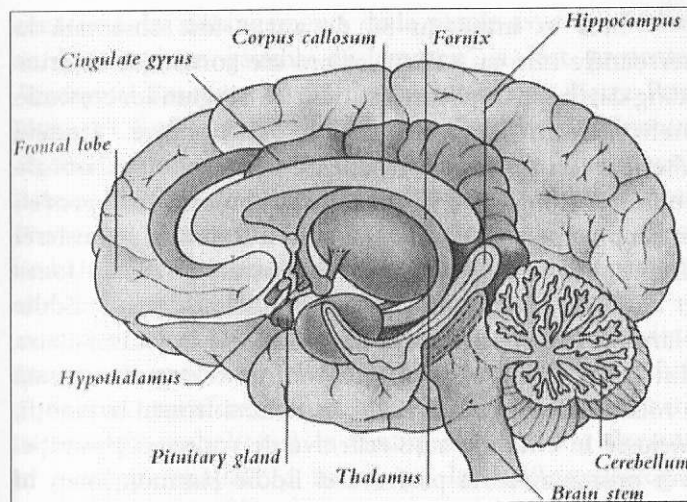

Fig. 1.1. Cortexul orbito-frontal și sistemul limbic al creierului uman

Cortexul orbito-frontal (un strat neuronal de șase milimetri grosime, situat sub zona orbitală, făcând parte din lobul frontal) – responsabil de procesarea limbajului și de conștiință – primește și analizează informațiile de la cortexul lobului frontal și de la sistemul senzorial, putând influența activitatea amigdalei și a sistemului limbic în ansamblu. Mai general spus, cortexul cerebral analizează stimulii, dezvoltă precepte și interpretează răspunsurile emoționale (Heilman, 2000). Distrugerea cortexului orbito-frontal afectează grav răspunsurile emoționale și personalitatea – după cum au relevat, între altele, și studiile lui Antonio B. Damasio (2003). Discuțiile specialiștilor privind relația dintre emoții și structura anatomo-funcțională a creierului au condus la două concluzii foarte importante: a) Existența unei organizări biologice înnăscute a procesării emoționale; b) Emoțiile sunt un produs al evoluției (Workman, Reader, 2004, p. 292).

Încă în urmă cu 80 de ani a fost observată la persoanele care au suferit leziuni ale cortexului anterior stâng sau drept, implicarea asimetrică a regiunilor corticale prefrontale în emoțiile pozitive și negative. Studiile ulterioare au arătat că persoanele care au suferit leziuni ale emisferei stângi tind să prezinte simptome ale depresiei, în timp ce persoanele care au suferit leziuni ale emisferei drepte tind să aibă simptome maniacale (Harmon-Jones *et al.* 2010, p. 452). În continuarea acestor studii, Eddie Harmon-Jones, profesoară de psihologie la Universitatea din Texas, a dezvoltat un program de cercetare avansată a rolului asimetriei activității cortexului frontal în emoții, inclusiv în emoțiile auto-reflexive de rușine și vinovăție. Voi prezenta teoria profesoarei Eddie Harmon-Jones în capitolul patru al lucrării, când voi analiza vinovăția din perspectivă psihosociologică.

Emoțiile și specializarea funcțională a emisferelor cerebrale. Asemenea oricăror altor fenomene psihice, emoțiile nu pot fi înțelese fără cunoașterea mecanismelor neuropsihologice responsabile de producerea lor. Organizarea creierului este un dat ereditar, rezultat din procesul de selecție naturală, are un caracter biologic evolutiv. Deși masa cerebrală nu reprezintă mai mult de 2-3% din greutatea corporală, creierul utilizează 25% din cantitatea de oxigen necesară unui om pentru a supraviețui. Creierul conține câteva miliarde de neuroni, iar legăturile sinaptice dau naștere unui număr de aproximativ 10 trilioane de conexiuni (Franks, 2007, p. 43).

Mult timp s-a crezut că cele două emisfere ale creierului uman sunt identice din punct de vedere morfo-funcțional. Abia în 1836, medicul neurolog francez Marc Dax (1771 – 1837) a intuit specializarea funcțională a emisferelor cerebrale (lateralizarea cerebrală). Memoriul său „Observations tendant à prouver la coïncidence

constante des dérangements de la parole avec une lésion de l'hémisphère gauche du cerveau” a fost prezentat Academiei Franceze cu 35 de ani înainte ca Pierre-Paul Broca să fi descris „centrul vorbirii”. Ideea dominanței cerebrale a unei emisfere s-a impus definitiv după identificarea, în 1861, de către medicul și antropologul francez Pierre-Paul Broca (1824 – 1880) a zonei de proiecție a limbajului în emisfera stângă. Mai târziu, s-a descoperit că emisfera dreaptă are un rol major în emoții.

S-a acreditat ideea că anumite comportamente emoționale sunt în raport direct cu activitatea specifică a fiecărei emisfere: emisfera stângă este specializată în operații simbolice și în limbaj, iar emisfera dreaptă în percepția spațială și în emoții. În 1939, neurologul german Kurt Goldstein (1886 – 1965) descoperirea că emisfera cerebrală dreaptă este mai mult implicată în comportamentul emoțional decât emisfera stângă: a constatat că persoanele cu leziuni ale emisferei drepte erau indiferente față de boala lor, prezentând chiar o stare de euforie. Această constatare a fost confirmată și prin experimentele de injectare în carotidă a unor substanțe (barbiturice) care produc diminuarea activității nervoase. Când barbituricele ajung la emisfera cerebrală stângă, apar reacții de catastrofă; când ajung la emisfera cerebrală dreaptă, se instalează o stare euforică.

Se acceptă cvasigeneral că emisfera dreaptă este specializată în procesarea materialelor nonlingvistice și afective, că este dominantă pentru senzațiile tactile și proprioceptive, pentru orientarea spațială și pentru eforturile artistice și muzicale, ca și pentru imaginea corporală și recunoașterea feței persoanelor, iar emisfera stângă este specializată în procesele lingvistice și implicată în sarcinile analitice (emisfera dreaptă fiind angajată în sarcinile holistice, reflexive).